

Justiitsministeerium

Arvamus karistusseadustiku, kriminaalmenetluse seadustiku, ohvriabi seaduse ja tsiviilseadustiku üldosa seaduse muutmise seaduse eelnõu kohta

2.10.2026

Täname võimaluse eest avaldada oma arvamust.

Eesti Naiste Varjupaikade Liitu kuuluvad naiste tugikeskused on eelnõuga tutvunud. Meie seisukohad on järgmised:

1. Me ei toeta eelnõu § 1 kavandatud muudatusi karistusseadustikus.

Teeme ettepaneku see osa eelnõust välja jätta.

Põhjendus:

Oleme tähelepanelikult läbi lugenud eelnõu seletuskirja ja meile jääb arusaamatuks muudatuse mõte. Ei ole usutav ja ka eelnõu koostajad tegelikult ei looda, et selline muudatus tooks kaasa lastevastaste seksuaalkuritegude olulise vähenemise. On imselge, et aastakümnete taguste juhtumite uurimisel on äärmiselt keeruline (ehk praktiliselt võimatu) tegelikult juhtunut tuvastada.

Mõistame täielikult, et lapseas sedavõrd ränkade kuritegude ohvriks langenud inimesed võivad ka aastakümnete järel vajada psühholoogilist tuge, kuid seda võiks tagada teisiti, näiteks laiendades ohvriabi saajate ringi, mitte algetades kriminaaluurimist,

Alternatiivina eelnõus välja pakutud lahendusele soovitame kaaluda, kas ei võiks KARS § 81 lg 7 p 3 loetletud süütegude puhul aegumine peatuda kuni ohvri 25 aastaseks saamiseni.

Selgitus:

Inimese aju areng ei ole 18. eluaastaks, kui ta juriidiliselt saab täisealiseks, veel lõpule jõudnud, Nagu näitavad mitmed uuringud, jätkub aju areng kuni 25., mõnede teiste uuringute andmetel koguni kuni 32. eluaastani. Seega võiks aegumistähtaeg peatuda seni, kuni ohver on saavutanud täieliku küpsuse, et teha kaalutletud otsus läbi elatust teatada või mitte teatada.

2. Küsimusi tekitab eelnõu § 3 punktis 1 kavandatud praeguse sõnastuse „traumast taastumist toetav vaimse tervise abi“ asendamine sõnadega „psühholoogiline abi“.

Selgitus:

Ehkki selline sõnastus on lihtsam ja arusaadavam ning seletuskirjas on välja toodud, et teenuse sisu jääb samaks, näeme selles muudatuses ohtu.

Nimelt võivad selle muudatuse tagajärjel tulevikus teenuse osutamisest kõrvale jääda need psühhoterapeudid, kes on küll läbinud rahvusvaheliselt tunnustatud teraapiasuundades põhjaliku väljaõppe, kuid kelle baasharidus ei ole psühholoogia. Kui teenust osutama jääksid ainult psühholoogid ja psühholoogilised nõustajad, siis väheneks teenuse kättesaadavus drastiliselt.

3. Me ei toeta eelnõu § 3 punktis 2 kavandatud muudatust, mille kohaselt hakkaksid menetlejad edastama kõigi naistevastase vägivalla, perevägivalla, seksuaalvägivalla ja inimkaubanduse ohvrite andmeid automaatselt, ilma eelneva hindamiseta ja ilma ohvri nõusolekuta Sotsiaalkindlustusametile.

Selgitus:

Naistevastase vägivalla ja perevägivalla direktiivi art 18 ei kohusta pädevaid asutusi edastama ohvrite nõusolekuta nende andmeid tugiteenuseid pakkuvatele asutustele, nagu on ekslikult märgitud seletuskirjas. Leiame, et praegune olukord, kus politsei küsib igakordselt ohvrilt nõusolekut tema andmete edastamiseks, on ohvrite suhtes lugupidavam ja arvestab paremini nende autonoomseid valikuid. Oma töös oleme kogenud, et ametiasutuste poolt poolvägisi teenuste suunatud inimesed ei ole tegelikult valmis abi vastu võtma, nad kas jäävad kohtumisele tulemata või jätavad teenuste kasutamise pooleli. Hiljem, kui nad peaksid tunnetama tegelikku vajadust toetuse järele, on neil aga seetõttu piinlik uuesti abi otsima pöörduda ning nad võivadki jääda vajaliku toetuseta.

Me ei toeta ettepanekut ka seetõttu, et sellega suureneks oluliselt ohviabisse suunatute arv ja ohvriabi süsteemi töökoormus, lisaressursse selleks kavatsetakse aga leida eelkõige süsteemi seest. See tähendaks tegelikkuses teenuste kättesaadavuse vähenemist.

4. Toetame eelnõu § punktis 3 ja 4 kavandatud muudatusi, mille kohaselt on ohvri nõusolekul võimalik laiendada andmete kogumisse ja töötlemisse kaasatute ringi.

Selgitus:

Lisaks parema abi osutamise võimalusele arvestab selline muudatus ka täiel määral ohvri autonoomiat.

5. Me ei toeta § 3 punktis 8 kavandatud muudatust

“Naistevastase vägivalla ja perevägivalla tõkestamise, ennetamise ja koolitusega tegelevate asutuste ülesanded ning ohvrite abistamise suunamismehhanismi kehtestab Vabariigi Valitsus määrusega”

ja selle alusel kavandatud määruse vastuvõtmist eelnõus esitatud kujul.

Selgitus:

Naistevastase ja perevägivalla direktiivi art 41 sätestab:

Liikmesriigid teevad koostööd ja konsulteerivad regulaarselt kodanikuühiskonna organisatsioonidega, sealhulgas valitsusväliste organisatsioonidega, kes töötavad ohvritega, eeskätt ohvritele asjakohase abi andmisel, poliitikakujunduse algatuste, teabe- ja teadlikkuse tõstmise kampaaniatega, teadus- ja haridusprogrammide ja koolituste küsimustes, aga ka ohvrite toetus- ja kaitsemeetmete järelevalve ja mõjuhindamise alal.

Viimase 10 aasta jooksul on Eestis kujundatud olukord, kus ohvritega vahetult igapäevaselt töötavate organisatsioonide kaasatus poliitikakujundamisse on praktiliselt nullilähedane.

Meile esitatakse valmis seaduseelnõud tutvumiseks alles lõpliku kooskõlastusringi käigus, kus sisuliste muudatustepanekute esitamine on lootusetu.

Kõik eelnõud ja arengukavad koostatakse ametnike ringis, kellel endal puudub praktilise töö kogemus vägivalda ohvrite või toimepanijatega. Ka kaasamisel kiputakse eelistama organisatsioone, kellel puudub vahetu ohvrite abistamise kogemus.

Esitatud määruse kavandis on kogu ennetuse ja koolituse osa käsitletud vaid ametkondade lõikes, nähes ette vaid koolitusi spetsialistidele.

Eriti kummaline on, et koolitusi eesmärgiga tõsta ohvritega kokkupuutuvate asutuste ja organisatsioonide töötajate pädevust ennetamiseks naistevastast ja perevägivalda, hoidmaks ära ohvriks langemist, samuti ohvreid märgata, abistada, toetada ja kaitsta, kavatsevad ametkonnad korraldada ka kodanikeühendustele.

Tuletame meelde, et pea kõik ohvriabi seaduses loetletud teenused on Eestis algselt välja arendatud kodanikeühenduste poolt. Ajaooliselt on nii ohvriabi teenus, naiste tugikeskuse teenus, seksuaalvägivalda kriisiabikeskuste teenus kui teenused inimkaubanduse ohvritele ja vägivalda toimepanijatele Eestis algatatud ja põhijoontes välja kujundatud MTÜde poolt. Teenuseid käivitavad kodanikeühenduste kompetents on enamasti säilinud, kuid kahjuks pole neile uues määruse kavandis ei suunamismehhanismis ega ennetus- ja koolitustegevuse osas jäetud mitte mingit rolli.

Koolituse sihtgruppideks näha võiks vaid spetsialiste, täiesti unustatud on elanikkond tervikuna, eelkõige lapsed ja noored, kellele tuleks varasest east alates õpetada vägivaldast suhtlemist ja eluoskusi.

Seetõttu oleme me sellisel kujul esitatud muudatusele vastu.

6. Me ei toeta § 3 punktis 9 kavandatud muudatust, mille kohaselt Sotsiaalkindlustusamet saab õiguse ohvriabi teenuste paremaks korraldamiseks kasutada ohvriabi teenusele suunatud isiku kontaktandmeid, et pärida ohvriabi teenuse saajalt tagasisidet temale osutatud teenusega rahulolu kohta.

Selgitus:

Leiame, et tagasiside küsimiseks peaks olema eelnevalt saadud isiku nõusolek. Näiteks naiste tugikeskused küsivad oma klientidelt sellist nõusolekut juba aastaid.

Juhime tähelepanu, et tagasisidet küsida võiks siiski ainult neilt inimestelt, kes tegelikult on teenuseid kasutanud, mitte neilt, keda on automaatselt teenusele suunatud.

7. Me ei toeta § 3 punktis 10 esitatud muudatust, millega seadustatakse praegune praktika, kus Sotsiaalkindlustusamet lindistab ohvriabi kriisitelefoni saabunud kõned ja säilitab neid 6 kuu vältel.

Selgitus:

Naistevastase ja perevägivalda direktiivi art 29 ütleb, et abiliinidel antakse teavet ja nõu konfidentsiaalselt või lubades ohvril säilitada anonüümsuse. Kui õiguskaitseasutustel on õigus lindistusi välja küsida, siis ei ole konfidentsiaalsus ja anonüümsus tagatud. Ametkonna huvi nõustamise kvaliteedi tagamiseks kõnesid lindistada ei tohiks kaaluda üles ohvrite konfidentsiaalsuse vajadust. See võib edaspidi, kui lindistamise fakti laiemalt teadvustatakse, vähendada ohvrite valmisolekut abi otsida.

Arvestada tuleb ka asjaolu, et reaalses ohus olevad inimesed saavad helistada hädaabi numbrile 112, kus nende kõned kindlasti salvestatakse.

8. Me ei toeta § 4 toodud muudatust, mille kohaselt soovitakse TSÜS-i lisada eraldi paragrahv Alaealise suhtes toime pandud seksuaalse iseloomuga kuriteost tuleneva nõude aegumine.

Selgitus:

Kuna me ei toeta aegumistähtaegade pikendamist eelnõus esitatud kujul, et toeta me ka konkreetsetel juhtudel kahjunõude esitamise aegumise pikendamist.

Lugupidamisega

Eha Reitelmann

ENVL juhatuse liige